

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

จากวิถีการดำเนินชีวิตและพฤติกรรมการบริโภคอาหารของคนไทยในปัจจุบัน ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมาก โดยมักจะมีการบริโภคอาหารประเภทน้ำตาล แป้ง และไขมันมาก แต่มีการออกกำลังกายน้อย ทำให้คนไทยมีแนวโน้มป่วยเป็นโรคเบาหวานเพิ่มมากขึ้นทุกปี จากสถิติของสำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา พบว่าจำนวนผู้ตายและอัตราตายด้วยโรคเบาหวานสูงขึ้นตามลำดับเวลา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าโรคมีความรุนแรงมากขึ้น โดยในปี 2547 พบอัตราตายโรคเบาหวานต่อประชากรแสนคน เท่ากับ 12.3 (จำนวน 7,665 ราย) เป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย 1.6 เท่า และในปีเดียวกันพบจำนวนผู้ป่วยในที่ได้รับการรักษาจากสถานบริการสาธารณสุขของกระทรวงสาธารณสุข จำนวน 247,165 ราย คิดเป็นอัตราป่วยเฉพาะผู้ป่วยใน เท่ากับ 444.16 ต่อประชากรแสนคน (อัญชลี ศิริพิทยาคุณกิจ, 2548) โรคเบาหวานนี้จึงเป็นตัวชี้วัดหนึ่งในนโยบาย “คนไทยแข็งแรง เมืองไทยแข็งแรง” (Healthy Thailand) นั่นคือ ลดอัตราป่วยและตาย ด้วยโรคเบาหวาน และมีเป้าหมาย คือ จำนวนผู้ป่วยในที่ได้รับการรักษาในสถานบริการ ของกระทรวงสาธารณสุขด้วยโรคเบาหวาน เพิ่มไม่เกินร้อยละ 10

โรคเบาหวานเป็นโรคเรื้อรังที่ต้องดูแลและรักษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตของผู้ป่วย ซึ่งผู้ป่วยมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องปรับเปลี่ยนแบบแผนการดำเนินชีวิตให้เหมาะสมกับภาวะโรค ทั้งทางด้านการควบคุมอาหาร การรับประทานยาให้สม่ำเสมอ การออกกำลังกาย การดูแลตนเองอย่างเคร่งครัดตามแผนการรักษา หากผู้ป่วยไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดให้ลดลงอยู่ในเกณฑ์ หรือใกล้เคียงกับเกณฑ์ปกติ บ่อยๆให้มีระดับน้ำตาลในเลือดสูงเป็นเวลานาน ย่อมมีภาวะเสี่ยงสูงที่จะเกิดภาวะแทรกซ้อนต่างๆ ทำให้ผู้ป่วยต้องได้รับความทุกข์ทรมานหรือเสียชีวิตได้ เช่น โรคหัวใจ ไตวาย ตาบอด ต้อตืดเท้าหรือขา เป็นต้น ประเทศไทยเราต้องสูญเสียค่าใช้จ่ายในการดูแลรักษาพยาบาลจำนวนมาก นอกจากภาวะแทรกซ้อนทางกายดังกล่าวแล้ว พบว่าโรคเบาหวานยังมีภาวะแทรกซ้อนทางจิตใจร่วมด้วย จากงานวิจัยต่างๆ พบว่าภาวะซึมเศร้าเป็นอาการแทรกซ้อนที่พบได้บ่อยในผู้ป่วยเบาหวาน โดยมีโอกาสมากกว่าคนปกติราว 2 เท่า (ลิตานันท์ พูนผลทรัพย์, 2548)

พบว่า ความชุกของภาวะซึ่มเศร้าในผู้ป่วยโรคเบาหวาน ประมาณร้อยละ 20 – 30 (สิตานันท์ พูนผลทรัพย์, 2548) และถ้าผู้ป่วยโรคเบาหวานที่มีโรคทางกายอื่น ๆ รวมด้วย ยิ่งทำให้เกิดปัญหาภาวะซึ่มเศร้ามากขึ้น (ศิริชัย คาริการ์นนท์, 2544)

ภาวะซึ่มเศร้า เป็นความเจ็บป่วยจิตเวชอย่างหนึ่งที่มีความรุนแรง มีโอกาสที่จะเกิดซ้ำก่อน ความสูญเสียอย่างมากทั้งต่อบุคคลและสังคม ซึ่งมีนัยทางการแพทย์ จำเป็นต้องให้การวินิจฉัย และให้การรักษาอย่างต่อเนื่อง โดยทั่วไปภาวะซึ่มเศร้ามีการประเมินและการวัดหลากหลายรวมถึงการจัดระดับตามความรุนแรง มีนัยว่าถ้าภาวะซึ่มเศร้านั้นอยู่ในระดับที่รุนแรงก็จะมีแนวโน้มที่จะป่วยเป็นโรคซึ่มเศร้าได้ (ชรณินทร์ กองสุข, 2549) อย่างไรก็ตามภาวะซึ่มเศร้าในผู้ป่วยเบาหวานมักไม่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ผู้ดูแลทำให้อาการเป็นอยู่นาน ซึ่งภาวะซึ่มเศร้าที่เรื้อรัง ทำให้เสี่ยงต่อการเป็นโรคซึ่มเศร้า เกิดความรู้สึกต่อตนเองต่ำ แยกตัวจากสังคม มีปัญหาด้านความสัมพันธ์กับผู้อื่น ส่งผลให้ความร่วมมือในแบบแผนการรักษาด้วยยา การควบคุมอาหาร และการดูแลตัวเองลดน้อยลง และไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลให้อยู่ในระดับเป้าหมายได้ (สิตานันท์ พูนผลทรัพย์, 2548) ทำให้เพิ่มความเสี่ยงต่อการเกิดภาวะแทรกซ้อนของโรคเบาหวาน คุณภาพชีวิตผู้ป่วยแย่ง และเพิ่มค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาล อีกทั้งส่งผลกระทบต่อครอบครัว เศรษฐกิจ สังคม และประเทศชาติ

จากงานวิจัยของ สิตานันท์ พูนผลทรัพย์ และคณะ (2548) พบว่าภาวะซึ่มเศร้าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลที่ชัดเจนมาก เพราะเมื่อทดสอบพร้อมกับปัจจัยต่างๆ พบว่าภาวะซึ่มเศร้าเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดสูงที่สุด ตามด้วยการไม่ควบคุมอาหารและดัชนีมวลกาย ข้อค้นพบนี้ชี้แนะว่าภาวะซึ่มเศร้าในผู้ป่วยเบาหวานเป็นสิ่งที่พบได้บ่อย และมีความสัมพันธ์ที่ชัดเจนกับการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด

โรคเบาหวานถือว่าเป็นปัญหาสาธารณสุขที่สำคัญอีกปัญหาหนึ่ง ของจังหวัดหนองคาย เนื่องจาก พบว่า อัตราตายของผู้ป่วยเบาหวานมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น ในปี 2549 พบอัตราตาย 8.01 ต่อแสนประชากร จัดเป็นสาเหตุการตายอันดับที่ 7 ของจังหวัด (สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดหนองคาย, 2549) ทั้งนี้เกิดจากผู้ป่วยเบาหวานไม่สามารถควบคุมระดับน้ำตาลในเลือดได้ ซึ่งมีปัจจัยหลายอย่างที่มีผลต่อการควบคุมระดับน้ำตาลในเลือด

โรงพยาบาลหนองคาย ยังไม่เคยมีรายงาน หรือการศึกษาวิจัยเรื่องของภาวะซึ่มเศร้าของผู้ป่วยเบาหวานมาก่อน ผู้ศึกษาจึงมีความสนใจที่จะศึกษาในเรื่องภาวะซึ่มเศร้าของผู้ป่วยเบาหวาน ที่มารับการตรวจรักษาในคลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลหนองคาย รวมทั้งศึกษาบริบทชีวิตของผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะซึ่มเศร้าด้วย จะได้เป็นแนวทางปฏิบัติในการคัดกรองและดูแลผู้ป่วยเบาหวานที่มี

ภาวะซึมเศร้า เพื่อป้องกันการดำเนินไปสู่โรคซึมเศร้า ซึ่งอาจช่วยให้ผู้ป่วยควบคุมน้ำตาลได้ดีขึ้น ส่งผลชะลอการดำเนินของโรค และเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเบาหวาน เพื่อนำผลการศึกษาที่ได้ไปเป็นแนวทางในการส่งเสริมสุขภาพผู้ป่วยเบาหวาน ให้ผู้ป่วยสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างปกติสุข มีคุณภาพชีวิตที่ดีต่อไป

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาถึงภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วยเบาหวาน ที่มารับบริการในคลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลหนองคาย
2. เพื่อศึกษาบริบทชีวิตของกลุ่มตัวอย่างผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะซึมเศร้า

คำถามการศึกษา

1. ภาวะซึมเศร้าของผู้ป่วยเบาหวาน ที่มารับบริการในคลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลหนองคาย เป็นอย่างไร
2. บริบทชีวิตของผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะซึมเศร้า เป็นอย่างไร

ขอบเขตการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาถึงภาวะซึมเศร้า ในผู้ป่วยเบาหวาน ที่มารับการตรวจรักษาในคลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลหนองคาย และศึกษาบริบทชีวิตของผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะซึมเศร้า โดยทำการศึกษาระหว่างเดือน มิถุนายน ถึง เดือน กรกฎาคม 2550

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการศึกษา

ผลของการศึกษาที่ได้ จะเป็นสิ่งที่ช่วยกระตุ้นให้ทีมสหสาขาวิชาชีพ ได้เห็นความสำคัญของการหาแนวทางปฏิบัติในการคัดกรองและดูแลผู้ป่วยเบาหวานที่มีภาวะซึมเศร้า เพื่อป้องกันการดำเนินไปสู่โรคซึมเศร้า ช่วยให้ผู้ป่วยควบคุมน้ำตาลได้ดีขึ้น ส่งผลให้ชะลอการดำเนินของโรค และเพิ่มคุณภาพชีวิตของผู้ป่วยเบาหวาน

นิยามศัพท์

ภาวะซึมเศร้า หมายถึง สภาพจิตใจที่หดหู่ เศร้าหมอง ท้อแท้ หมดหวัง มองโลกในแง่ร้าย รู้สึกคุณค่าในตนเองลดลง ต่ำหนีดตัวเอง มีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย เช่น น้ำหนักตัวลดลง หรือเพิ่มขึ้น อ่อนเพลีย เมื่อยล้า นอนไม่หลับ และการทำกิจกรรมต่างๆเปลี่ยนแปลง เช่น การไม่

สนใจสิ่งแวดล้อม ภาวะเครียด มีการควบคุมตนเองได้น้อยลง ซึ่งประเมินได้จากแบบวัดภาวะซึมเศร้า The Center for Epidemiologic Studies-Depression scale(CES-D) ฉบับแปลเป็นภาษาไทย เป็นเครื่องมือที่พัฒนาและดัดแปลงโดย วิไล คุปต์นริตติชัยกุล และพนม เกตุมาน ซึ่งการแปลผลผู้ป่วยที่มีภาวะซึมเศร้า คือ มีคะแนนรวมมากกว่าหรือเท่ากับ 19

บริบทชีวิต หมายถึง สภาพหรือสถานการณ์แวดล้อม ที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของบุคคล ได้แก่ สภาพสังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรม

ผู้ป่วยเบาหวาน หมายถึง ผู้ที่ได้รับการวินิจฉัยจากแพทย์ว่าเป็นโรคเบาหวาน ทั้งชนิดพึ่งอินซูลินและไม่พึ่งอินซูลิน ที่มารับบริการตรวจรักษา ในคลินิกเบาหวาน โรงพยาบาลหนองคาย

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved